

עליה בדרגה משלו לקצינו, וכיו"ב, — מתנשמת מוניה מרחיקה לכת. במקום כל אלה יעמוד בראש החילות המצורפים, "ראש צבא הקרקע" אחד (הגנרל מקנר). ע"י כך יתפנה הגנרל מרשל, שהיה עד כה עמוס שפע עניני אדמיניסטרציה והדרכה, לתפקידו העיקרי — תיכון קוי היסוד למערכה הצפויה, וביצועם. אף הפעולות והמוסדות להדרכה הצבאית ולהכשרת הקצינים והשתלמותם, שהיו עד כה נתונים בתחומים המונבלים של כל חיל לחור, יצורפו עכשיו תחת הנהלה מרכזית, מתכנת,

יוזמה ומבקרת, אחת. רווחת התקוה כי מבנה חדש זה יבטיח את מלוא האבטונומיה הדרושה לצבא הקרקע ולחיל האוויר, לכל אחד בחוג תפקידיו הוא, ויחד עם זה — את הלכוד השלם שלהם בשעת מלוי כל תפקיד המוטל עליהם. על הפרק עוד — הגשמת יתר תיאום בין הצבא לצי המלחמה (שניהם — על אנפיהם האוויריים), נושא, אשר גם הפובליציסטים של ארצות הברית גם מומחיהם הצבאיים מקדישים לו תשומת לב מרובה מאז נסיון "גמל הפנינים".

ב ב ק ו ר ת ס פ ר י ם

אטלס היסטורי של עם ישראל. מחזור ראשון: "ישראל בארצו". ספר ראשון — "תקופת התנ"ך" — ד"ר ב. מייזלר

ספר זה הוא סנונית ראשונה של מפעל הראוי להוקרה מיוחדת — הוצאת אטלס היסטורי של עם ישראל בעברית. האטלס תוכן ע"י ד"ר פ. י. מייזלבר. העריכה הגרפית היא בידי ד"ר י. שפירא. הכותרת מבטיחה, "השתתפות חבר אנשי מדע מוסתים לכל תקופה ופרשה". והמפה הראשון, ששמו של ד"ר בנימין מייזלר נקרא עלי, מוכיח שיש משם בהבטחה זו.

בהקדמה לאטלס אנו קוראים: "צורתו צורת אטלס היסטורי, אבל מתוכנו אינה זו של אטלס היסטורי מקובל, שאינו אלא קובץ מפות המראות את המצב הפוליטי והאדמיניסטרטיבי של הארץ או המדינה לתקופותיה השונות ומסרתו רק להיות ספר עזר לידעית ההיסטוריה... ספרנו אינו ספר לוי לידעית ההיסטוריה בלבד, אלא הוא גופו ספר היסטוריה, המתאר בצורה גרפית-דינמית את התקופות, העלילות והמאורעות ההיסטוריים של עם ישראל על רקעם הגיאוגרפי — קרקע חיוהם — בריצפות ובהמשכות עקבית".

בספר הראשון של האטלס אנו מוצאים 30 מפות מתקופת התנ"ך משורטטות ע"י נרשון פלוסקין, ושופעות ציזנים גרפיים שונים. כונת הציזנים להראות את המאורעות ההיסטוריים בהתפתחותם. ציינו הגבולות לראשית התקופה ולסיומה: סומנו כווני התפשטות השבטים ולחצם, מסעות, קרבות, מצורים וכיבושים. מתוך התאור

הגרפי מתבלט מעצמו פשר השינויים בגבולות לפני כל מפה (ולפעמים לפני שתיים-שלוש המשתייכות לתקופה אחת) באה הסברת הרקע הכללי של התקופה, וליד כל מפה — הסברה מנוקדת, גרושה ציטטות מהמקורות, על התפתחות העינים והמאורעות המתוארים בה. עיטורי חבלימים, ציורים, פסלים וכלים בני התקופה, המלווים כל עמוד (מצוירים ע"י פ. קראוס) מוסיפים תן לספר-אטלס זה ומקשרים, ביחוד בשביל הנוער, את המאורעות המסומנים במפה קשר אסוציאטיבי חזק עם סמלי התקופה וסגנונה. בין המפות יש לציין במיוחד את מפת החדירה לארץ (מלחמות משה ויהושע", לפי הגדרת האטלס); מפה לכלית ציורית של הארץ בתקופת הפרית; וכן תאורי מסעי המלחמה והמערכות, החל מהתבוסה באפק בימי עלי ומלחמות שאול, וכלה במסע מסונן אחר — בהתאחותם של שבי ציון. בסופו של האטלס מובאת "רשימת ישובים בא"י ויהוים", אשר כוונתה ל"המחיש" את הישובים הקדומים על ידי הוראת ישובים הקיימים כיום על תרבותיהם או הסמוכים לתליהם.

ספר-אטלס שכזה המלווה הסברה תמציתית, הפורש בשפה פשוטה את היריעה ההיסטורית והשופע ציטטות-משפטים מקראיים מקוריים — ברכה רבה צפונה בו. ארץ ישראל הועלתה לא פעם על דפי אטלסים משל ה"גוים" שנערכו

יפה והוצאו בהדרגה. אולם הללו הסתיימו על פי רוב עם הופעת הנצרות, אנב הקצית מפה אחת או שהים למסעי הצלב ולזמן ההדרגה. האטלס היהודי היחיד, ההיסטורי והגיאוגרפי כאחד, בעריכת ד"ר סולוביטשיק, שהוצא לפני המלחמה הקודמת כתוספת ל"נְקִיטָה", היה ערוך רוסיית והיקפו היה מצומצם. ואשר "לישראל בגולה" הלא פרס זכינו עדיין לכך, שנודי ח"י מאות שנה (לפחות) ירוכזו ויכנסו בצורה גרפית, ואמנם דבר זה מובטח לנו במחזורי השני של האטלס. עם זה יש לעמוד על אי אלה לקויים שחלו בעבודה זו. קודם כל יש להעיר על העדר ציון קנה-המדה — והרי המפות שבאטלס נתונות במתכונות שונות: פעם הארץ כולה, פעם חלקה, פעם בצורה הארצות הקרובות ויש שמצורפות גם ארצות יותר מרוחקות, ובתאורי קרבות זשטחים הם מצומצמים למדי. העדר קנה-המדה במפות, הנתונות בגודל שונה, פוגם במדה ידועה את ערכו המעשי והתוכני של האטלס. כן חסר הרקע הטבעי-הטופוגרפי של הארץ, וביחוד של המקומות שבהם התחוללו מערכות קרב. ואין זה ספק כלל שבשתי מפות (הנצחון במקדש, התבוסה בגלבע) סומנה צורת הקרקע ע"י גוונים שונים של הכחול. הגאיות, פרס לנהרות איתן, הירדן ונחל תרוד לא סומנו על המפות על עיקר. וכן אין שום קנה-המדה לגבם של הנהרות הסמוכים. ואפילו אם אין מקום לסמון קו גובה במפות כגון אלה, הרי ציון הגבהים לפחות בנקודות מוצא או שיא נראה לנו כהכרח. בלעדיהם קשה הבנת הקרבות שהתחוללו על פני זשטחים אלה. ועוד: הגאיות הם גם, אפיקים לרכי התחבורה העיקריים בארץ בכל התקופות, הם הרקע הגיאוגרפי למסעי מלחמה רבים, מסתי מסצרי ועד אלגבי (מעברות הכרמל — ואדי-זילח ובקעת עירון היא ואדי-קֶרֶה). וכן אין להבין את מהותן של המערכות שהתנהלו מסביב לתחום האסטרטגי המערבי תל יהודה וירושלים, זיהושע ועד קסמיוס גלוס ואף לאחר כך, — אבלי להכיר יפה את התנאים הטופוגרפיים של מעלה בית חורון על שני גאיותיו. השיבותו דגבה של האטלס שהוא ספר הלמוד והעיון ז"ח ידי מסוגות להמון הקוראים שלנו, מתייב להוסיף עוד שתי מפות-עזר: אחת גיאוגרפית

פיסית שתכיל במידה האפשרית גם אלמנטים של מפה טופוגרפית — הבלטת צורות הקרקע; והשנית — מפה ארצית כללית המכילה את כל הערים, ששמותיהם זווה מימי התנ"ך על רקע מפע, "חזרות" של הארץ על ישוביה בימינו (כדוגמת המפה של התקופת הרומית לדיר אבי-יונה). דבר זה היה מקל בהרכבה על הבנת שאר המפות ועל ההתמצאות בתהליכים המתוארים בהן. ומה גם ש, רשימת שמות הישובים שסומנו על ערובה לשמש גם מפתח הישובים שסומנו על המפות, וסמם איש, שאינו בקי בטופוגרפיה היסטורית, או תלמיד, — ולהם בעיקר הלא נועד האטלס — יצטרך לתהות ולתעות על פני המפה, או המפות כולן, כדי למצוא מקום מסוים. סמוך רשת קואורדינטות מהמין הפשוט ביותר (שתי וערב, עם אותיות וספרות המסמנות כל משבצת) על מפה עיקרית אחת היה מסלק את הקושי הזה. ועוד הערה לחלק-ההסברה שבאטלס. עם כל המוב שבן, הרי תאור הדברים, הפתשי לפעמים, והסברתם, קרובים אמנם למסורת המקובלת, אבל יש שאינם ממצים דיה את המציאות ההיסטורית; כזה, למשל, הוא ציון שני הגורמים, היריבים המתרוצצים — הכנענים היושבים בעמקים ובידם מידה ידועה של תרבות תכנית (ערים בצורות, רכב-ברזל) ובני ישראל, שנתאחו בהרים ומסורת אבות — דמות משה וזכר מראות סיני — מפעמת את נפשם ומכשירה אותם לעתידם. היש בזה כדי הסברה מספקת על הגורמים לנצחון על הכנענים יושבי הארץ? כאן, וכן בעוד כמה מקומות מן ההכרח היה לשלב את המאורע הנדון לתוך תאור כללי של התקופה, ולהפעים את המניעים הכלכליים, החברתיים והמדיניים (האחרונים אמנם צוינו — אך ללא הסברה הקשר) שעצבו את דמותה. נקוה שלמרות תנאי המלחמה וקשייהם נוכח בקרוב להמשכו של ספר זה, אשר ברצינותו המרעית, בבהירות ההסבר שלו ובחוש ההיסטורי-הלאומי המפעם בו, עלול היה להיות לתפארת לכל אומה. ומי יתן ויתוסף עליו עוד מחזור-בינים שלישי — ארץ ישראל בתקופת הגולה — אטלס היסטורי של ארץ ישראל מאתרי מרד בר-כוכבא עד למאה העשרים.

ש. אביצור

* בינתיים הופיעה גם מהדורה אנגלית של הספר הראשון, שגם בה ערוכות המפות בשתי זלשונות, העברית והאנגלית. — המערכת.